

Ook het ideale huwelijk blijkt een gevangenis

Voorstelling: Scènes uit een huwelijk van Ingmar Bergman, door Toneelgroep Amsterdam. Regie: Ivo van Hove. Tournee t/m 18/6. Inl: 020-6242311 of www.toneelgroepamsterdam.nl.

Door ANNERIEK DE JONG

De zaal van de schouwburg blijft leeg. Het podium daarentegen loopt vol, want het publiek moet naar achteren komen, naar de acteurs en actrices. Die zijn opgedeeld in drie koppels en op drie tussen de coulissen gecreëerde plekken spelen zij simultaan, voor drie kleine groepen.

Intiemer kan het niet, moet regisseur Ivo van Hove hebben gedacht - en inderdaad zit de bezoeker van *Scènes uit een huwelijk* bijna bij Johan en Marianne op bed. Maar terwijl zij elkaar pijnlijkheden bekennen horen we om hen heen de andere spelers tekeer gaan. Overal zijn Johans en Mariannes met hun huwelijk in de weer, en hun gelijktijdige geschreeuw doet de intimiteit teniet.

Nu zou je kunnen zeggen dat het huwelijk de maatschappij in het klein is, en dat de chaos waarin wij terecht zijn gekomen die maatschappij voorstelt. Een maatschappij vol ontredderde Johans en Mariannes. Dat zou een perfecte dramaturgie zijn, alleen klopt zij hier niet. Want wat de stellen elkaar binnen de scènes te vertellen hebben, blijft strikt particulier en grotere verbanden, met politiek, actualiteit en samenleving, weigert Van Hove te leggen, heel merkwaardig in deze turbulente tijd.

In plaats van fundamentalisme en liberalisme, geloof en rede, moderniteit en traditie of andere *hot items* onder de loep te nemen richt Van Hove zich op dat waar hij altijd al mee bezig was: de beperkte houdbaarheid van de geïnstitutionaliseerde liefde. Zijn officieel met *Kruistochten* begonnen vierluik over het huwelijk begon in feite al veel eerder, op zijn laatst met *Koppen*, een voorstelling waar eveneens veel tweepersoonsbedden in voorkwamen. En nu wijdt hij een compleet festival aan het thema: Tamtam, met theaterpremières, films en debatten.

Toch heeft de leider van Toneelgroep Amsterdam zich ontwikkeld. Zag hij ooit alleen de zwarte kanten van de liefde, nu zoekt hij ook naar lichtpuntjes. Na hun scheiding komen Johan en Marianne weer bij elkaar - een beetje wijzer en milder en door hun leed gelouterd. Tot die verlossende zesde scène van Ingmar Bergmans drama zien we het bekende werk, en wel de neergang, de ontluistering, de ontbinding. Johan en Mariannes ideale huwelijk blijkt gebaseerd op valse veiligheid, taboes en gehuichel: het kalme burgertruttenbestaan wordt ineens ervaren als een gevangenis. Hij gaat er vandoor met een jonge meid, zij blijft met de kinderen achter en er vloeien bittere tranen.

Meer nog dan in de eerdere vertolking door Will van Kralingen en Edwin de Vries valt in deze door vertaler Karst Woudstra vernederlandste versie op hoe alledaags *Scènes uit een huwelijk* eigenlijk is, hoe ongedenkwaardig en langdradig. Natuurlijk, auteur en regisseur willen het over gewone mensen hebben. Maar ook gewone mensen hebben op het toneel behoefte aan krachtige taal en een dwingende structuur. De spelers van Van Hove krijgen geen van beide. De door zijn oorspronkelijke bestemming als tv-serie toch al weinig compacte Bergman-tekst wordt nog vormlozer doordat de scènes vóór de pauze door elkaar zijn gehusseld: de groep die pech heeft begint met kijken naar scène drie en mist zo de aanloop naar de daarin plaatsvindende explosie.

En ná de pauze, als alle drie de groepen zijn samengevoegd, staan ook alledrie de koppels in één ruimte tegelijk te spelen, met als gevolg een onverstaanbare woordsalade die wel op de lachspieren werkt maar niet op ons medeleven. Grote delen van *Scènes uit een huwelijk* gaan zo langs ons heen, ondanks het ingeleefde spel van de Johans (Alwin Pulinckx, Roeland Fernhout en Hugo Koolschijn) en de Mariannes (Karina Smulders, Hadewych Minis en Renée Fokker). Dichtbij de acteurs vertoeven, moeten we na dit experiment concluderen, is nog geen garantie voor een intense toneelervaring.